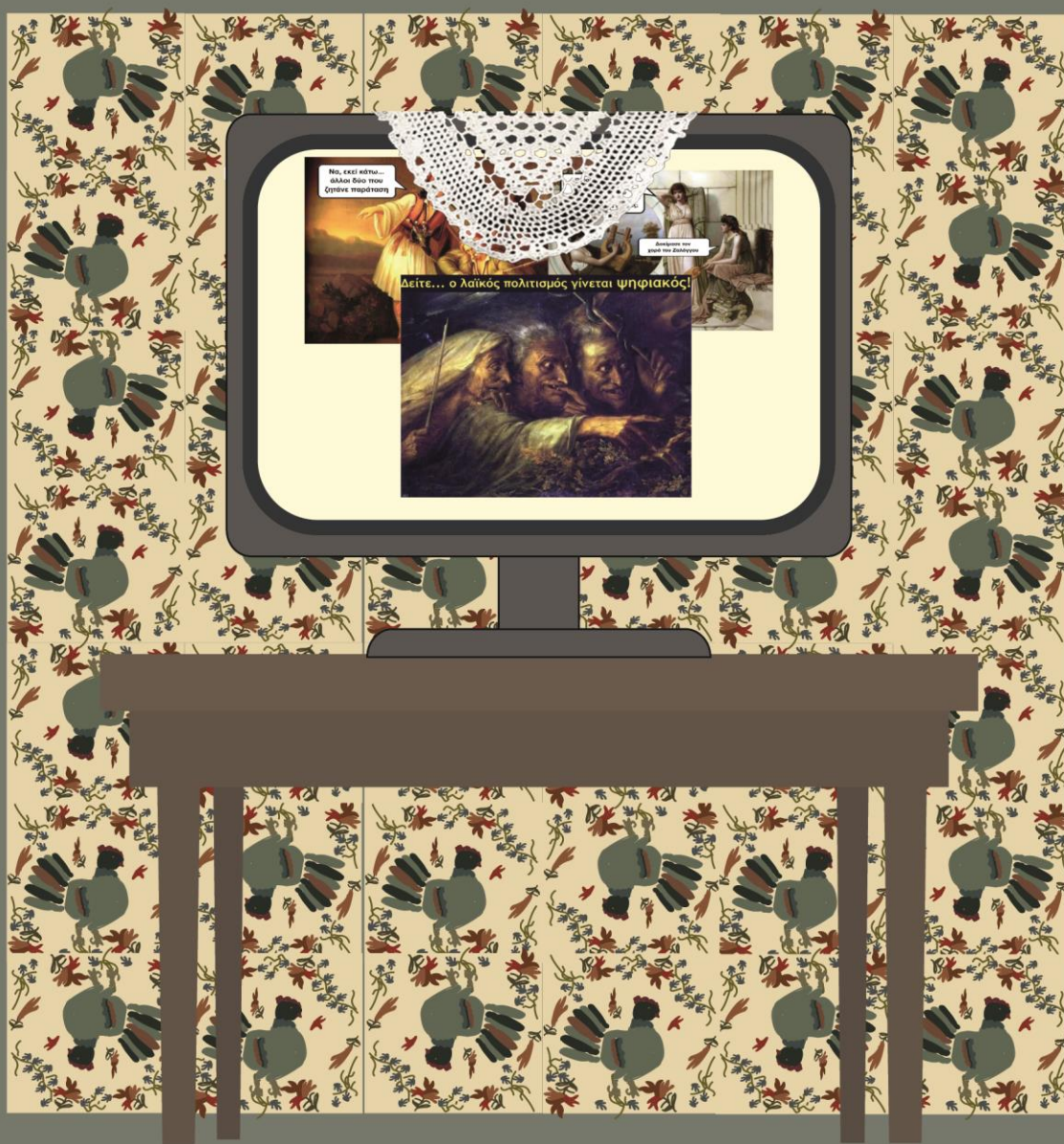

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού.

Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια:
Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρος, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ρόδος, 2022

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφιερώματα και προοπτικές ενός νέου πεδίου

ISBN 978-618-84330-7-6

Copyright 2022

Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας

Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Εμμανουήλ Φωκίδης

Επίκουρος Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το σχεδιασμό του εξώφυλλου και οπισθόφυλλου ανέλαβε η graphic designer

Μυρτώ Φωτίου Φεγγερού

LinkedIn: Mirto Fotiou -Feggerou

E-mail: mirtof80@gmail.com

Το σχεδιασμό των μμιδίων ανέλαβε ο

Βαγγέλης Βαλασιάδης

Οι συγγραφείς των άρθρων που δημοσιεύονται στον τόμο διατηρούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των άρθρων τους. Τα άρθρα του τόμου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αναφορά στους συγγραφείς τους. Οι συγγραφείς των άρθρων μπορούν να τα καταθέσουν σε ιδρυματικό ή άλλο αποθετήριο ή να τα δημοσιεύσουν σε άλλη έκδοση, με υποχρεωτική την αναφορά της πρώτης δημοσίευσης του τόμου. Οι συγγραφείς ενθαρρύνονται να δημοσιοποιήσουν την εργασία τους στο Διαδίκτυο.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Εισαγωγή.....	10
Αποτελεί το Διαδίκτυο μονόδρομο για τις Σύγχρονες Λαογραφικές Σπουδές; <i>Μαρία Γκασούκα</i>	10
Ψηφιακές πηγές για τη μελέτη του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού και της λαϊκής θρησκευτικότητας, <i>Εμμανουήλ Γ. Βαρβούνης</i>	20
Α΄ θεματική ενότητα: Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα της ψηφιακής λαογραφίας.....	29
Η σύγχρονη λαογραφία στο πλαίσιο των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών (digital humanities): ορισμοί, περιεχόμενο ερευνητικά πεδία, εργαλεία της Ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης</i>	30
Παράθυρο στη θάλασσα. Ένα «παράθυρο» στον λαϊκό πολιτισμό μέσα από τον κινηματογράφο και το Διαδίκτυο, <i>Άννα Λυδάκη</i>	49
Οι λαϊκές ψηφιακές ομάδες ως πεδίο της ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Ξανθίππη Φουλίδη</i>	56
Β΄ θεματική ενότητα: Διάχυση και διάδοση παραδοσιακών και νέων μορφών του λαϊκού πολιτισμού στον ψηφιακό κόσμο	65
Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια: Η εκπαίδευση μέσα από τα μιμίδια κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19, <i>Βασιλεία Αντωνάκη, Γεώργιος Κατσαδώρας</i>	66
Η διάχυση και διάδοση της λαογραφίας της Δωδεκανήσου στον ψηφιακό κόσμο, μέσα από δράσεις συλλόγων και ατόμων την περίοδο της καραντίνας, <i>Μαρία Α. Αντωνοπούλου</i>	83
Ο Ray Harryhausen και η απεικόνιση της Μέδουσας στα ψηφιακά παιχνίδια, <i>Ευάγγελος Βαλασιάδης</i>	98
Επιστήμη των πολιτών και πολιτισμός: Η περίπτωση της ψηφιακής καταγραφής του λαϊκού πολιτισμού, <i>Βικτώρια Γαβάνα, Μαγδαληνή Μάρη, Ευαγγελία Καβακλή</i>	116
Οι στρατηγικές ή οι μορφές τρολαρίσματος στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook., <i>Μαρία Ζαρέντη</i>	129
Creepypasta: Ο ψηφιακός αστικός θρύλος, <i>Μαρία Ζούρου</i>	141
Τα μιμίδια (memes) της πανδημίας του ιού COVID-19: Η διαχείριση του πρωτόγνωρου μέσω ενός σατιρικού είδους του ψηφιακού λαϊκού λόγου, <i>Ρέα Κακάμπουρα, Αφροδίτη-Λήδια Νουνανάκη</i> ..	153
Πολιτικές μνήμης και διαδικασία δόμησης ταυτοτήτων στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ιστότοπου «Δίκτυο Mikrasiatis.gr», <i>Ιωάννης Καραχρήστος</i>	183
Το λαϊκό εορτολόγιο μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια, <i>Ευηλένα Καρδαμήλα</i>	195
Αινίγματα, παροιμίες και άλλες λαϊκές φράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την περίοδο της πανδημίας. Η σελίδα ««Λαϊκές ρήσεις, Αινίγματα και Ανέκδοτα» στο Facebook, <i>Χρυσάνθη Κόζα</i> .	209
Τα λαχνίσματα στον σύγχρονο ψηφιακό κόσμο: Από το τελετουργικό των υπαίθριων παιδικών παιχνιδιών στο τεχνολογικό σύμπαν του Διαδικτύου., <i>Δημήτρης Ε. Κόκκινος, Ανθούλα Κολιάδη-Τηλιακού</i>	220
Διάχυση πολιτισμικών στοιχείων της Τσακωνιάς μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (η περίπτωση του Facebook), <i>Μαρία-Κομινή Κολινιώτη</i>	235
The tinderisation of romance, <i>Yvonne Kosma, Vasilis Gialatzis, Jojo Ekate Diakoumakou</i>	253

Διαρκείς ανατροφοδοτήσεις μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς προφορικότητας: Η κυκλοφορία του κουτσομπολιού από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην καθημερινή ζωή και αντίστροφα, <i>Γιώργος Κούζας</i>	269
Το παιχνίδι στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ομαδικού ηλεκτρονικού παιχνιδιού μεταξύ ενηλίκων, <i>Κωνσταντίνα Κουτσονικολή</i>	281
Μοιράσου κι εσύ μian ιστορία: Από τη ζωντανή αφηγηματική κοινότητα στη διαδικτυακή συνύπαρξη. Η περίπτωση της Λέσχης Αφήγησης Αθήνας. Όψεις, σκέψεις, προοπτικές, <i>Δημήτρης Β. Προύσαλης</i>	294
Η περίπτωση του Ελληνικού YouTube community: Ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων μέσα σε μία μικρογραφία της κοινωνίας στο Διαδίκτυο, <i>Αικατερίνη Σχοινά</i>	305
Ο έντεχνος λαϊκός λόγος στο Διαδίκτυο: Δύο παραδείγματα χρήσης των παροιμιών στη διάρκεια της πανδημίας, <i>Γεώργιος Τσερπές, Μαριάνθη Καπλάνογλου</i>	319
Εκδηλώσεις θρησκευτικότητας και λαϊκής ευσέβειας στο χώρο του Διαδικτύου. Το τραγούδι «Μπαγιάσας» του Νικόλα Άσιμου, <i>Νικόλαος Γ. Τσιρέβελος, Εμμανουήλ Χ. Κυριαζάκος</i>	331
Τα διαδικτυακά μμίδια στις ομάδες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, <i>Βαρβάρα Τσούγγου</i>	346
Διαδικτυακός κόμβος «Καρπάθικο Γλέντι»: Η συνεργατική διαδικτυακή ανάπτυξη ενός στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, <i>Βασιλική Χρυσανθοπούλου, Παρασκευή Γ. Κανελλάτου</i>	360
Η εικόνα του θρύλου του βρικόλακα μέσα από ψηφιακά παιχνίδια, <i>Έλενα Ψυχάρη, Ρέα Κακάμπουρα</i>	387
Γ' θεματική ενότητα: Η ψηφιακή λαογραφία στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση.....	402
Δημιουργία ψηφιακού μουσείου εθιμικών δρώμενων, <i>Χρήστος Θεολόγος, Στέφανος Κυριαζάκος</i>	403
Προσεγγίζοντας τη λαογραφία μέσα από τη θεωρία των πολυγραμματισμών και τη δημιουργική γραφή: Λαϊκά μαγικά παραμύθια και ψηφιακός μετασχηματισμός στη λογοτεχνία του Γυμνασίου, <i>Κωνσταντίνα Καλαούζη</i>	419
Ο λαϊκός πολιτισμός σε συνδυασμό με την χρήση των νέων τεχνολογιών, ως μέσου επικοινωνίας και προσέγγισης μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, <i>Άννα Μαρία Καρακωνσταντίνου</i>	431
Μοντελοποίηση προγράμματος διαχείρισης εκκλησιαστικού κειμηλίου ως συμβολή των προηγμένων τεχνολογιών στην Ψηφιακή Λαογραφία, <i>Αικατερίνη Κορωναίου, Δημήτριος Κοτσιφάκος, Χρήστος Δουληγέρης</i>	444
Η συμβολή του παραδοσιακού χορού στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας. Σχεδιασμός ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, <i>Χριστίνα Παληά, Γεώργιος Κατσαδώρος, Απόστολος Κώστας</i>	459
Τα λαϊκά παραμύθια μέσα στη ψηφιακή πραγματικότητα, <i>Αναστάσιος Παππάς</i>	473
Λαϊκός πολιτισμός στην εποχή της τηλεεκπαίδευσης: Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για το αντικείμενο της Λαογραφίας και της Ψηφιακής Λαογραφίας στη διδακτική πράξη, <i>Γεώργιος Πασιόπουλος, Ευστάθιος Ξαφάκος</i>	490
Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά στο ψηφιακό περιβάλλον: Μια χαρτογράφηση των διαδικτυακών συλλογών και μουσείων για την ελληνική μουσική, <i>Νίκος Πουλάκης</i>	506
«Όψεις λαϊκής θεραπευτικής στην Ήπειρο, άλλοτε και τώρα»: Εκπαιδευτικές δράσεις Ψηφιακής Λαογραφίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, <i>Χαράλαμπος Σταμπόλης, Ρέα Κακάμπουρα</i>	518

Διδάσκοντας τοπική ιστορία, πολιτισμό, παραδόσεις και έθιμα με τη χρήση ψηφιακών παιχνιδιών. Προκαταρκτικά αποτελέσματα από μία μελέτη περίπτωσης στο νησί της Νισύρου, Άννα Χαρτοφύλη, Εμμανουήλ Φωκίδης.....	529
Κατάλογος συγγραφέων	542

Τα διαδικτυακά μίμια στις ομάδες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook

Βαρβάρα Τσούγγου
 Πανεπιστήμιο Αιγαίου
premnt20033@aegean.gr

Περίληψη

Τα διαδικτυακά μίμια συναντώνται πλέον παντού στο Διαδίκτυο, ακόμα και στις διαδικτυακές ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της θεματολογίας και του ρόλου των διαδικτυακών μιμίων που δημοσιεύονται στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 397 διαδικτυακά μίμια με τη μορφή image macros που δημοσιεύτηκαν στις ομάδες «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ» και «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών» από τον Ιούνιο του 2020 ως τον Ιούνιο του 2021. Ως μέσα συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η ανάλυση περιεχομένου, η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η συμμετοχική παρατήρηση. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα μέλη των συγκεκριμένων ομάδων δημοσίευσαν διαδικτυακά μίμια που αφορούσαν σε 4 θεματικές κατηγορίες: α) πολιτική, β) πανδημία COVID-19, γ) σύστημα προσλήψεων και δ) συνθήκες εργασίας και διαβίωσης. Επίσης, μέσω των διαδικτυακών μιμίων τα μέλη των συγκεκριμένων ομάδων επικοινωνούσαν μεταξύ τους, εξέφραζαν τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους, ενημερώνονταν, ασκούσαν πολιτική κριτική και ψυχαγωγούνταν.

Λέξεις-κλειδιά: διαδικτυακά μίμια, Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, λαϊκός πολιτισμός, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, Facebook

Abstract

Internet memes are now ubiquitous on the internet, including online groups of Greek substitute teachers on social media. The aim of this research is to study the topics and the role of online memes published in groups of Greek substitute teachers on Facebook. The research sample consists of 397 online memes in image macros form displayed in the groups "Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ" (Substitute teachers through ΕΣΠΑ) and "Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών" (Salary and Work Issues of Substitute Teachers) from June 2020 to June 2021. Content analysis, literature review and participatory observation are used as data collection tools. This study demonstrates that these group members upload online memes pertaining to 4 thematic categories: a) politics, b) COVID-19 pandemic, c) recruitment system and d) working and living conditions. Through online memes, the group members communicate with each other, express their beliefs, experiences and emotions, were informed, convey political criticism, while also being entertained by them.

Keywords: Facebook, Greek substitute teachers, online memes, popular culture, social media

Εισαγωγή

Η εμφάνιση των εργαλείων του Web 2.0. επέτρεψε τη διάδραση μεταξύ των χρηστών του Διαδικτύου και τη δημιουργία διαδικτυακών κοινοτήτων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας συμμετοχικής ψηφιακής κουλτούρας, την παραγωγή και τη διάδοση νέων μορφών λαϊκού πολιτισμού που δύσκολα συναντώνται εκτός του Διαδικτύου. Ένα παράδειγμα σύγχρονης πολιτισμικής μορφής που κυκλοφορεί αποκλειστικά στο Διαδίκτυο είναι και τα διαδικτυακά μιμίδια (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 395).

Ο θεσμός του Έλληνα αναπληρωτή εκπαιδευτικού¹ δεν είναι πρόσφατος. Ωστόσο, η οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων είχε ως αποτέλεσμα την παύση των μόνιμων διορισμών εκπαιδευτικών στη χώρα και κατά συνέπεια τη σημαντική αύξηση των προσλήψεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών, ώστε να καλυφθούν τα κενά σε εκπαιδευτικό προσωπικό (Σπανός, 2021). Έτσι δεκάδες χιλιάδες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς ή και κατά τη διάρκεια της και απολύονται στο τέλος της. Με τη λήξη της σύμβασής τους εγγράφονται στο μητρώο ανέργων του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) προκειμένου να λάβουν επίδομα ανεργίας. Η πρόσληψή τους την επόμενη σχολική χρονιά δεν είναι βέβαιη με αποτέλεσμα να βιώνουν έντονο άγχος. Ο φόβος της ανεργίας τους αναγκάζει να αποδέχονται τον προσωρινό διορισμό τους σε σχολικές μονάδες μακριά από την οικογενειακή εστία τους και τον κοινωνικό περίγυρό τους αλλά και στη συνεχή επιδίωξη ακαδημαϊκών προσόντων, προκειμένου να συγκεντρώσουν τα απαιτούμενα μόρια για την επαναπρόσληψή τους. Σε σύγκριση με τους μόνιμους συναδέλφους τους, οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, εκτός της μονιμότητας, στερούνται και άλλων δικαιωμάτων και παροχών (π.χ άδειες κ.ά.). Η χρόνια αδιοριστία προξένησε στους Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικούς μεγαλύτερη επαγγελματική ανασφάλεια επηρεάζοντας αρνητικά την επαγγελματική τους ανάπτυξη, την ψυχολογία τους, το κοινωνικό-οικονομικό προφίλ τους, αλλά και την εύρυθμη λειτουργία των σχολικών μονάδων και τη διδασκαλία (Liaropoulos, 2020, σσ. 15-21). Σύμφωνα με τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι οι Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί συγκροτούν μια ευαίσθητη επαγγελματική ομάδα, που καλείται να αντιμετωπίσει δύσκολες συνθήκες εργασίας, την ανεργία και την επαγγελματική αβεβαιότητα.

Αξίζει βέβαια να σημειωθεί πως τον Αύγουστο του 2020 πραγματοποιήθηκαν για πρώτη φορά 3.445 μόνιμοι διορισμοί εκπαιδευτικών στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΦΕΚ Γ 1289-19/08/2020) και τον Αύγουστο του 2021 διορίστηκαν 11.507 μόνιμοι εκπαιδευτικοί στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Γενική Εκπαίδευση (ΦΕΚ Γ 1817-10/08/2021· ΦΕΚ Γ 1818-10/08/2021· ΦΕΚ Γ 1819-10/08/2021) μετά από σχεδόν δώδεκα χρόνια αδιοριστίας. Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είχαν πραγματοποιηθεί μονάχα οι μόνιμοι διορισμοί στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Παρά τους πρόσφατους μόνιμους διορισμούς εκπαιδευτικών, συνεχίζουν να υφίστανται αρκετές ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό λόγω των μη επαρκών μόνιμων διορισμών αλλά και των πολλών συνταξιοδοτήσεων (ΠΑ.Σ.Α.Δ, 2021).

Θέμα του παρόντος άρθρου αποτελεί η μελέτη των διαδικτυακών μιμιδίων που δημοσιεύονται στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook. Ειδικότερα, διατυπώθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια είναι η θεματολογία των διαδικτυακών μιμιδίων στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook;
- Ποιος είναι ο ρόλος των διαδικτυακών μιμιδίων στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook;

Καθοριστικής σημασίας για την επιλογή του θέματος ήταν το γεγονός ότι η συγγραφέας υπηρετούσε στη δημόσια εκπαίδευση ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός. Επίσης, συμμετείχε ως μέλος σε αρκετές ομάδες Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, προκειμένου να

¹ Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 17 του νόμου 1566/1985 (σσ. 2562-2563) «Αν για οποιαδήποτε αιτία απουσιάζουν από τα σχολεία εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και αν υπάρχουν άλλες έκτακτες ανάγκες λειτουργίας των σχολείων, οι οποίες δημιουργούνται κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους, προσλαμβάνονται, με αίτησή τους, προσωρινοί αναπληρωτές με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου.»

ενημερώνεται για θέματα που αφορούσαν στην επαγγελματική της ιδιότητα. Μέσα από τη συμμετοχή της σε αυτές τις διαδικτυακές επαγγελματικές ομάδες διαπίστωσε ότι η δημοσίευση μιμιδίων αποτελεί μια προσφιλή δραστηριότητα για τους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, οι οποίοι φαίνεται να χρησιμοποιούν αυτή τη σύγχρονη διαδικτυακή πολιτισμική μορφή ως ένα μέσο έκφρασης των δύσκολων συνθηκών εργασίας και της εργασιακής ανασφάλειας που βιώνουν. Δεδομένων των δυσκολιών του επαγγέλματος, της ραγδαίας αύξησης των αναπληρωτών εκπαιδευτικών τα τελευταία χρόνια καθώς και της σπουδαιότητας του ρόλου τους για την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας εκπαίδευσης κρίθηκε σημαντική η διερεύνηση της θεματολογίας των συγκεκριμένων μιμιδίων αλλά και των λόγων δημοσίευσής τους. Με λίγα λόγια η παρούσα έρευνα θα προσπαθήσει να φέρει στην επιφάνεια τις κρυμμένες φωνές των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών αλλά και να δώσει πληροφορίες για τον ρόλο που διαδραματίζουν τα διαδικτυακά μιμίδια στις επαγγελματικές διαδικτυακές κοινότητες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ιδίως στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook.

Η αναγκαιότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στην απουσία παρόμοιων ερευνών. Τις τελευταίες δεκαετίες τα διαδικτυακά μιμίδια έχουν κερδίσει το ενδιαφέρον των διαδικτυακών χρηστών αλλά και της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, με αποτέλεσμα τη διεξαγωγή αρκετών ερευνών με αυτό το θέμα. Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία έρευνα που να συνδυάζει τα διαδικτυακά μιμίδια με τους Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, εντοπίζονται ελάχιστες έρευνες που να στοχεύουν στη συγκεκριμένη πληθυσμιακή κατηγορία, οι οποίες ως επί το πλείστον αποτελούν έρευνες διπλωματικών εργασιών που μελετούν τις απόψεις, το άγχος και την επαγγελματική ικανοποίηση ή εξουθένωσή των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών.

Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Τα διαδικτυακά μιμίδια

Ο όρος «meme» εισήχθη από το βιολόγο Richard Dawkins το 1976 στο βιβλίο του «The Selfish Gene». Για τη δημιουργία του όρου χρησιμοποιήθηκε η ελληνική λέξη «mimeme» (μίμημα), η οποία προσαρμόστηκε ώστε να θυμίζει ακουστικά τον αγγλικό όρο «gene», που στα ελληνικά σημαίνει «γονίδιο». Ο συγκεκριμένος νεολογισμός αποδόθηκε στην ελληνική γλώσσα με τον όρο «μιμίδιο». Ο Dawkins περιέγραψε το μιμίδιο ως μια μονάδα πολιτισμικής μετάδοσης ή μια μονάδα μίμησης, που μπορεί να αυτοαντιγράφεται και να διαδίδεται από άτομο σε άτομο μέσω της διαδικασίας της μίμησης. Έτσι σύμφωνα με τον ίδιο η μόδα, η γλώσσα, η θρησκεία ακόμα και τα αθλήματα μπορούν να θεωρηθούν μιμίδια (Dawkins, 1976/2016, σσ. 229-242).

Από το 1976 και έπειτα, η έννοια του μιμιδίου έχει εξελιχθεί και έχει αλλάξει (Castaño Díaz, 2013, σ. 83). Αν και τα μιμίδια προϋπήρχαν της ψηφιακής εποχής, η εμφάνιση και η συχνή χρήση του υπολογιστή και του Διαδικτύου, ιδίως των φόρουμ, των συζητήσεων, των ιστολογίων και των κοινωνικών μέσων δικτύωσης, μετέτρεψαν τη διάδοσή τους σε μια πανταχού παρούσα ρουτίνα, σε ένα κοινωνικό φαινόμενο (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 404· Shifman, 2014, σ. 18). Έτσι, έκανε την εμφάνισή του ο όρος διαδικτυακό μιμίδιο (internet meme), ο οποίος συνεχίζει να συνδέεται με το μιμίδιο του Dawkins, αλλά διαφοροποιείται από αυτό ως προς κάποια ειδικά χαρακτηριστικά, όπως τον τρόπο μετάλλαξής του, τη διάρκεια ζωής του, την πιστότητα αντιγραφής του, τον τρόπο και την ταχύτητα της μετάδοσής του (Castaño Díaz, 2013, σ. 83· Davison, 2012, σσ. 122-123· Shifman, 2013, σσ. 364-366· 2014, σ. 13· Wiggins & Bowers, 2015, σ. 1889-1891). Αν και κυκλοφορούν πολλές απόψεις για το τι είναι «διαδικτυακό μιμίδιο», πλέον ο όρος έχει ταυτιστεί με το image macro meme, δηλαδή με την επεξεργασμένη εικόνα ή φωτογραφία που συνοδεύεται από κείμενο και μεταφέρει κάποιο είδος μηνύματος συνήθως με σατυρικό περιεχόμενο (Beskow et al., 2020, σ. 1· Κατσαδώρας, 2013, σ. 107· Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 399).

Η δημιουργία και η διάχυση των διαδικτυακών μιμιδίων αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία που περιλαμβάνει τη συμμετοχή πολλών διαδικτυακών χρηστών. Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της

συμμετοχικής ψηφιακής κουλτούρας, οι διαδικτυακοί χρήστες οργανώνονται σε διαδικτυακές κοινότητες με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους δημιουργώντας και δημοσιεύοντας διαδικτυακά μινιμάρια μέσω δημοσιεύσεων (posts) σε διαδικτυακούς χώρους συζήτησης (Jenkins, 2006, σ. 133). Στη συνέχεια, τα υπόλοιπα μέλη αντιδρούν σε αυτές τις αναρτήσεις με ποικίλους τρόπους, όπως πατώντας «μου αρέσει», σχολιάζοντας την ανάρτηση, κάνοντας διαμοιρασμό ή αναδημοσίευσή της σε διαφορετικό κοινό ή ακόμα και δημοσιεύοντας ανάμικτα διαδικτυακά μινιμάρια (Soh, 2020, σ. 1121). Έτσι τα διαδικτυακά μινιμάρια διαχέονται γρήγορα σε άλλες διαδικτυακές κοινότητες μέσω των διαδικασιών της μίμησης και της ανάμιξης (Zanette et al., 2019, σσ. 164-165). Σε αυτές τις διαδικασίες οι διαδικτυακοί χρήστες δεν είναι παθητικοί παρατηρητές, αλλά συμμετέχουν ενεργά με τις επιλογές τους και τη δημιουργικότητά τους (Laineste & Voolaid, 2016, σ. 43).

Ο ρόλος των διαδικτυακών μινιμάρων

Λόγω του χιουμοριστικού χαρακτήρα τους, τα διαδικτυακά μινιμάρια δημιουργούν συχνά την εντύπωση των ασήμαντων διαδικτυακών αστείων που έχουν ως μοναδικό σκοπό τους την ψυχαγωγία του διαδικτυακού κοινού. Ωστόσο, μελετώντας τη διαθέσιμη βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι ο ρόλος τους δεν είναι μονάχα ψυχαγωγικός (Vitiuk et al., 2020, σ. 54). Πιο συγκεκριμένα, τα διαδικτυακά μινιμάρια συνδέονται άμεσα με τον λαϊκό πολιτισμό, καθώς συνιστούν μια σύγχρονη μορφή παγκόσμιας τέχνης αλλά και μεταφέρουν τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των διαδικτυακών κοινοτήτων στις οποίες δημοσιεύονται (Bauckhage et al., 2013, σ. 22). Έτσι, λειτουργούν ως ενδείξεις συμμετοχής, αφού μόνο οι διαδικτυακοί χρήστες που συμμετέχουν σε αυτές τις κοινότητες και είναι γνώστες του κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου τους θα μπορέσουν με επιτυχία να αποκωδικοποιήσουν το περιεχόμενό τους (Nissenbaum & Shifman, 2017, σ. 486). Τα μινιμάρια αυτά συνιστούν επίσης μια μορφή άτυπης διαδικτυακής επικοινωνίας, καθώς η δημοσίευσή τους δύναται να γίνει έναυσμα για ποικίλες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χρηστών (Bauckhage et al., 2013, σ. 22· Wiggins & Bowers, 2015, σ. 1896). Επιπλέον, μπορούν να ενημερώσουν τους χρήστες για τυχόν εξελίξεις στην τοπική ή διεθνή επικαιρότητα, χωρίς όμως να αποτελούν ένα λεπτομερή και αντικειμενικό τρόπο πληροφόρησης (Dancygier & Vandelanotte, 2017, σ. 594). Επίσης, τους δίνουν την ευκαιρία να σχολιάσουν, συνήθως με σατυρικό τρόπο, τα θέματα της επικαιρότητας, εκφράζοντας παράλληλα τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους (French, 2017, σ. 80· Vitiuk et al., 2020, σ. 52· Wagener, 2021, σσ. 848-849). Με αυτόν τον τρόπο η δημιουργία και η διάχυση των διαδικτυακών μινιμάρων αποκτά πολιτικό ρόλο, αφού μπορεί να ενθαρρύνει την πολιτική συμμετοχή, τον ακτιβισμό και τη δημόσια συζήτηση (Shifman, 2014, σ. 119). Επιπρόσθετα, τα διαδικτυακά μινιμάρια μπορούν να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τη νοοτροπία, τη συμπεριφορά και τις ενέργειες των χρηστών και της κοινωνίας γενικότερα (Shifman, 2014, σ. 18). Μπορούν δηλαδή αφενός μεν να ευαισθητοποιούν τους διαδικτυακούς χρήστες για διάφορα κοινωνικά ζητήματα (Knobel & Lankshear, 2007, σ. 199), αφετέρου δε να διευκολύνουν την κοινωνική αποδοχή στερεοτύπων (Dobson & Knezevic, 2017, σ. 777· Drakett et al., 2018, σ. 121· Duchscherer & Dovidio, 2016, σ. 341· Kien, 2013, σ. 554). Λόγω της επιρροής τους, τα διαδικτυακά μινιμάρια δύναται ακόμη να χρησιμοποιηθούν ως μέσο χειραγώγησης του κοινού στα πλαίσια της πολιτικής προπαγάνδας ή της διαφήμισης προϊόντων και υπηρεσιών (Beskow et al., 2020, σ. 1· Bury, 2016, σ. 34· Ross & Rivers, 2017, σ. 1). Επίσης, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχει παρατηρηθεί η δημιουργία και η διάχυση διαδικτυακών μινιμάρων με σκοπό το κέρδος. Αυτά τα μινιμάρια αποτελούν μέρος της εμπορικής κουλτούρας του «like», καθώς όσα πιο πολλά «likes» συγκεντρώσει μια σελίδα στο Facebook, τόσο πιο πολύ αυξάνει την εμπορική της αξία (Liddiard, 2014, σ. 95). Τέλος, έχει επιχειρηθεί η εκπαιδευτική αξιοποίησή των μινιμάρων με σκοπό την ενθάρρυνση πρακτικών πολυγραμματισμού και την απόκτηση τεχνολογικών δεξιοτήτων (Sorte, 2019, σσ. 58-63). Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα διαδικτυακά μινιμάρια αποτελούν ένα δημοφιλές και συνάμα σημαντικό στοιχείο της συμμετοχικής ψηφιακής

κουλτούρας, αφού εξυπηρετούν μια ποικιλία πολιτισμικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και εκπαιδευτικών σκοπών (Nissenbaum & Shifman, 2017, σ. 485· Wiggins & Bowers, 2015, σ. 1891).

Μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της θεματολογίας και του ρόλου των διαδικτυακών μιμιδίων που δημοσιεύονται στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook. Κατά συνέπεια, τα ερευνητικά ερωτήματα διατυπώθηκαν ως εξής:

- Ποια είναι η θεματολογία των διαδικτυακών μιμιδίων στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook;
- Ποιος είναι ο ρόλος των διαδικτυακών μιμιδίων στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook;

Από τη στιγμή που τα διαδικτυακά μιμίδια συνδυάζουν εικόνα και κείμενο, η ανάλυσή τους αναμένεται να προσφέρει πλούσια λεκτικά ερευνητικά δεδομένα, τα οποία είναι δύσκολο να πάρουν μόνο τη μορφή αριθμών. Έτσι, προκειμένου να απαντηθεί το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αξιοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου και η θεματική κατηγοριοποίηση των συλλεχθέντων μιμιδίων. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα απαντήθηκε με τη βοήθεια της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, της συμμετοχικής παρατήρησης και της ανάλυσης περιεχομένου του δείγματος. Όσον αφορά στο μεθοδολογικό εργαλείο της παρατήρησης, πραγματοποιήθηκε μια μη δομημένη συμμετοχική παρατήρηση, καθώς η ερευνήτρια εργαζόταν ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση και συμμετείχε ως μέλος στις συγκεκριμένες ομάδες λόγω της επαγγελματικής ιδιότητάς της. Κατά τη διάρκεια της έρευνας η ερευνήτρια δεν δημοσίευε διαδικτυακά μιμίδια σε αυτές τις ομάδες, ώστε να μην επηρεάσει την ερευνητική διαδικασία.

Περιγραφή ερευνητικής διαδικασίας

Αρχικά μελετήθηκε η διαθέσιμη βιβλιογραφία για τα διαδικτυακά μιμίδια και τους Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικούς. Έπειτα, επιχειρήθηκε η αναζήτηση ομάδων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, πληκτρολογώντας τη λέξη-κλειδί «αναπληρωτές» στο πεδίο «αναζήτηση» της συγκεκριμένης εφαρμογής. Εντοπίστηκαν συνολικά 42 ομάδες που περιείχαν στον τίτλο τους τη συγκεκριμένη λέξη. Για λόγους περιορισμού του δείγματος από τις 42 ομάδες επιλέχθηκαν οι 2 με τα περισσότερα μέλη. Στη συνέχεια, αναζητήθηκαν και συλλέχθηκαν τα διαδικτυακά μιμίδια που δημοσιεύτηκαν στις συγκεκριμένες ομάδες αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε χρονικό διάστημα ενός έτους. Τα μιμίδια αυτά βρισκόνταν στην περιοχή των πολυμέσων με τη μορφή εικόνων. Παράλληλα η ερευνήτρια παρατηρούσε τη διαδικασία δημοσίευσης διαδικτυακών μιμιδίων στις συγκεκριμένες ομάδες και κατέγραφε τις παρατηρήσεις της. Ακολούθως, αναλύθηκε γραπτώς το περιεχόμενο κάθε μιμιδίου που συλλέχθηκε. Εν συνεχεία, τα διαδικτυακά μιμίδια κατηγοριοποιήθηκαν σε ομάδες με βάση το θέμα τους. Τέλος, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας εξήχθησαν συμπεράσματα σχετικά με τα ερωτήματα της έρευνας.

Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι ομάδες «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ» (χ.χ.) και «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών» (χ.χ.) καθώς και τα διαδικτυακά μιμίδια που συλλέχθηκαν από αυτές. Από το πλήθος των ομάδων που εντοπίστηκαν επιλέχθηκαν οι 2 ομάδες με τον μεγαλύτερο αριθμό μελών. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ομάδα είχε 29.400 μέλη και η δεύτερη 21.000 μέλη. Σε αυτό το σημείο πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι και οι δύο ομάδες είναι ιδιωτικές

(private groups), δηλαδή κάποιος που δεν είναι μέλος τους δεν μπορεί να έχει πρόσβαση στο περιεχόμενό τους. Ωστόσο, είναι ορατές κατά την αναζήτησή τους και δεν απαιτείται ειδική πρόσκληση για την ένταξη σε αυτές. Όσον αφορά στα έτη λειτουργίας τους, η ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ» (χ.χ.) είναι πιο παλιά, καθώς δημιουργήθηκε στις 8/11/2010, ενώ η ομάδα «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών» (χ.χ.) δημιουργήθηκε στις 16/7/2015. Τα διαδικτυακά μιμίδια αναζητήθηκαν και συλλέχθηκαν σύμφωνα με τρία κριτήρια επιλογής. Ειδικότερα, έπρεπε: α) να βρίσκονται στην περιοχή των πολυμέσων των δύο επιλεγθέντων ομάδων, β) να έχουν τη μορφή εικόνας ή φωτογραφίας (επεξεργασμένης ή μη) συνοδευμένης από κείμενο με τη μορφή λεζάντας ή «μπαλονιού» και γ) να έχουν δημοσιευτεί από τον Ιούνιο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2021. Έτσι, συλλέχθηκαν συνολικά 397 διαδικτυακά μιμίδια, τα οποία αποτέλεσαν το πραγματολογικό υλικό της έρευνας. Τα περισσότερα από αυτά εντοπίστηκαν στην ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ» (χ.χ.). Ειδικότερα, στην προαναφερθείσα ομάδα εντοπίστηκαν 321 μιμίδια, ενώ στην άλλη ομάδα μόλις 63 (βλέπε πίνακα 1). Επίσης, 13 μιμίδια εμφανίστηκαν अपαράλλαχτα και στις δύο ομάδες και έτσι υπολογίστηκαν και αναλύθηκαν μόνο μια φορά.

Αποτελέσματα

Και στις δύο ομάδες αναπληρωτών εκπαιδευτικών παρατηρήθηκε έντονη παρουσία διαδικτυακών μιμιδίων. Τα μέλη τους δημιουργούσαν, δημοσίευαν και διαμοιράζονταν διαδικτυακά μιμίδια στο χώρο συζήτησης της εκάστοτε ομάδας με τη μορφή δημοσίευσης. Τα συλλεχθέντα μιμίδια είχαν κυρίως ελληνικό κείμενο και καυστικά χιουμοριστικό περιεχόμενο με σκοπό να σατιρίσουν διάφορες καταστάσεις που αφορούσαν στην ελληνική πραγματικότητα και ιδίως στο επάγγελμα του Έλληνα αναπληρωτή εκπαιδευτικού.

Α' ερευνητικό ερώτημα

Αφού αναλύθηκε το περιεχόμενο των διαδικτυακών μιμιδίων, στη συνέχεια καθένα από αυτά ομαδοποιήθηκε με βάση το θέμα του. Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργήθηκαν τέσσερις θεματικές κατηγορίες: α) πολιτική, β) πανδημία COVID-19, γ) σύστημα προσλήψεων και δ) συνθήκες εργασίας και διαβίωσης. Παρατηρήθηκε ότι η θεματική κατηγορία «πολιτική» συγκέντρωσε τον μεγαλύτερο αριθμό διαδικτυακών μιμιδίων, συνολικά 141. Δεύτερη σε αριθμό διαδικτυακών μιμιδίων κατατάχθηκε η θεματική κατηγορία «Πανδημία COVID-19» με συνολικά 111 μιμίδια. Στη συνέχεια, ακολουθούσαν οι θεματικές κατηγορίες «Σύστημα προσλήψεων» και «Συνθήκες εργασίας και διαβίωσης», οι οποίες συγκέντρωσαν το μικρότερο αριθμό μιμιδίων, δηλαδή 81 και 64 διαδικτυακά μιμίδια αντίστοιχα (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Διαδικτυακά μιμίδια ανά ομάδα αναπληρωτών στο Facebook και θεματική κατηγορία

	Διαδικτυακά μιμίδια σε «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ»	Διαδικτυακά μιμίδια σε «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών»	Διαδικτυακά μιμίδια και στις 2 ομάδες	Σύνολο
Πολιτική	106	30	5	141
Πανδημία COVID-19	93	13	5	111
Σύστημα προσλήψεων	66	14	1	81
Συνθήκες εργασίας & διαβίωσης	56	6	2	64
Σύνολο	321	63	13	397

Η θεματική κατηγορία «Πολιτική» περιλαμβάνει διαδικτυακά μιμίδια που σατίριζαν τις εκπαιδευτικές πολιτικές που υιοθέτησε το Υπουργείο Παιδείας εκείνη την περίοδο, αλλά και τη γενικότερη πολιτική επικαιρότητα, π.χ. το νέο εργασιακό νομοσχέδιο. Μεγάλο μέρος της συγκεκριμένης θεματικής κατηγορίας κατείχαν τα μιμίδια που σατίριζαν τα μέτρα που έλαβε το Υπουργείο Παιδείας για τη διαχείριση του COVID-19 στα σχολεία, όπως το μοίρασμα των παγουριών στην αρχή της σχολικής χρονιάς, την αύξηση του ανώτατου ορίου μαθητών ανά τμήμα, τη χορήγηση υφασμάτινων масκών με λάθος διαστάσεις (βλ. Εικόνα 1), την πλατφόρμα Webex, τις τηλεκλογές και το άνοιγμα των παραθύρων. Στο στόχαστρο της πολιτικής κριτικής των μελών των συγκεκριμένων ομάδων βρισκόταν κυρίως η Ελληνίδα Υπουργός Παιδείας και ο Έλληνας πρωθυπουργός. Δεν έλειπαν βέβαια οι αναφορές και σε άλλα πολιτικά πρόσωπα, τόσο της κυβέρνησης όσο και της αντιπολίτευσης.

Τα διαδικτυακά μιμίδια της θεματικής κατηγορίας «Πανδημία COVID-19» σατίριζαν κατά βάση τις δυσκολίες που προέκυψαν στην εκπαιδευτική κοινότητα (δηλαδή σε εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές) από τα μέτρα πρόληψης για τον COVID-19, δηλαδή από την υποχρεωτική χρήση της μάσκας, την απαγόρευση της κυκλοφορίας, τα αυτοδιαγνωστικά τεστ, τον εμβολιασμό κατά του COVID-19, το κλείσιμο των σχολείων κ.ά. Επιπλέον, μεγάλο μέρος των διαδικτυακών μιμιδίων αφορούσε στην τηλεκπαίδευση και κυρίως στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Webex, έχοντας ως σκοπό να σατιρίσουν τα προβλήματα συνδεσιμότητας που προέκυψαν (βλ. Εικόνα 2).

Στη θεματική κατηγορία «Σύστημα προσλήψεων» συμπεριλήφθηκαν διαδικτυακά μιμίδια που σατίριζαν το σύστημα προσλήψεων αναπληρωτών και μόνιμων εκπαιδευτικών, δηλαδή τα κριτήρια πρόσληψης, τους πίνακες προσλήψεων, τις φάσεις προσλήψεων (βλ. Εικόνα 3), τις δηλώσεις περιοχών, τις τοποθετήσεις αναπληρωτών, το μόνιμο διορισμό κ.ά. Στη θεματική κατηγορία «συνθήκες εργασίας και διαβίωσης» ανήκουν διαδικτυακά μιμίδια που σχετιζόνταν με τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των αναπληρωτών εκπαιδευτικών, όπως την αναντιστοιχία μισθού-εξόδων (βλ. Εικόνα 4), το μη σταθερό τόπο κατοικίας, τη δυσκολία εύρεσης σπιτιού στον τόπο προσωρινού διορισμού, τις συμβάσεις εργασίας, την ανεργία, τη γραφειοκρατία, τον όγκο ευθυνών και υποχρεώσεων, τις σχέσεις με τους συναδέλφους, τη διαχείριση μαθητών και γονέων κ.ά.

Εικόνα 1. Διαδικτυακό μμίδιο θεματικής κατηγορίας «Πολιτική»
Σημείωση. Manos Kaimakis. (2020, Σεπτέμβριος 14). [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=3436075286430943&set=g.144161868965419>

Εικόνα 2. Διαδικτυακό μμίδιο θεματικής κατηγορίας «Πανδημία COVID-19»
Σημείωση. Efstratia Vounouni. (2021, Ιανουάριος 29). [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=854452628616334&set=g.144161868965419>

Εικόνα 3. Διαδικτυακό μμίδιο θεματικής κατηγορίας «Σύστημα προσλήψεων»
Σημείωση. Θανάσης Μπουλογεώργος. (2020, Αύγουστος 24). Δεν έχω κάτι με τους δικηγόρους. Έχω και φίλους δικηγόρους. Αρκεί να μην προκαλούν παίρνοντας αποφάσεις για εκπαιδευτικά ζητήματα ως [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Μισθολογικά και Εργασιακά

Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=10220861356857731&set=g.516358965196400>

Εικόνα 4. Διαδικτυακό μιμίδιο θεματικής κατηγορίας «Συνθήκες εργασίας και διαβίωσης» Σημείωση. Tom Rizos. (2020, Οκτώβριος 8). Αφιερωμένο στη β φάση..... [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μιμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=2092491354214748&set=g.516358965196400>

Β' ερευνητικό ερώτημα

Όπως διαπιστώθηκε από τη μελέτη της διαθέσιμης βιβλιογραφίας τα διαδικτυακά μιμίδια επιτελούν πολυάριθμους και σημαντικούς ρόλους. Μέσα από την παρατήρηση των δύο ομάδων και την ανάλυση των διαδικτυακών μιμιδίων που δημοσιεύτηκαν σε αυτές φαίνεται πως το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι οι συγκεκριμένες ομάδες αποτελούν διαδικτυακές κοινότητες με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Τα μιμίδια που δημοσιεύτηκαν συνεπώς σε αυτές ήταν αντιπροσωπευτικά των πολιτισμικών χαρακτηριστικών των μελών τους, π.χ. γλώσσα, επάγγελμα κ.ά. Έτσι, συχνά έπαιρναν τη μορφή εσωτερικών αστεϊσμών (inside jokes), δηλαδή αστείων που μπορούσε να κατανοήσει μόνο η συγκεκριμένη κοινότητα (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 424). Με λίγα λόγια, λειτουργούσαν ως ενδείξεις συμμετοχής, αφού μόνο τα μέλη των ομάδων αυτών ήταν γνώστες του κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου τους και μπορούσαν να αποκωδικοποιήσουν με επιτυχία το περιεχόμενό τους. Ακόμη, η δημοσίευση μιμιδίων φάνηκε να ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών, όπως το πάτημα ενός «like», τη δημιουργία σχολίων και τη δημοσίευση νέων διαδικτυακών μιμιδίων με το ίδιο θέμα. Άρα, τα διαδικτυακά μιμίδια αποτελούσαν ταυτόχρονα και μια μορφή άτυπης διαδικτυακής επικοινωνίας. Επιπρόσθετα, φάνηκε πως λειτουργούσαν ως ένα μέσο έκφρασης, αφού παρατηρήθηκε ότι τα μέλη δημιουργούσαν και δημοσίευαν μιμίδια με σκοπό να σχολιάσουν διάφορα θέματα, εκφράζοντας ταυτόχρονα την άποψη, τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους. Αυτός ο σχολιασμός έπαιρνε συχνά τη μορφή κοινωνικής ή πολιτικής σάτιρας. Έτσι, η δημοσίευση ενός μιμιδίου έπαιρνε και πολιτική διάσταση, αφού τα μέλη των ομάδων συμμετείχαν σε δημόσιες συζητήσεις αλλά και ασκούσαν άμεση ή έμμεση πολιτική κριτική. Επίσης, από την στιγμή που τα θέματα των μιμιδίων περιστρέφονταν κατά βάση γύρω από το επάγγελμα του αναπληρωτή εκπαιδευτικού και την επικαιρότητα, η δημοσίευσή τους αποκτούσε αρετές φορές και ενημερωτικό χαρακτήρα. Αν και η συγκεκριμένη πληροφόρηση δεν ήταν διεξοδική και αντικειμενική, μπορούσε όμως να ενημερώσει τα μέλη για την ύπαρξη εξελίξεων και να τα κινητοποιήσει να αναζητήσουν μόνα τους επιπλέον πληροφορίες. Τέλος, το χιουμοριστικό ύφος των μιμιδίων ψυχαγωγούσε τα μέλη των ομάδων και τα βοηθούσε να προσεγγίσουν διάφορες αρνητικές καταστάσεις (π.χ. ανεργία) μέσα από μια χιουμοριστική σκοπιά.

Συζήτηση

Στα πλαίσια της συμμετοχικής ψηφιακής κουλτούρας οι Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί οργανώνονται σε ομάδες στο Facebook με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Η δημιουργία και η δημοσίευση διαδικτυακών μιμίδιών φαίνεται να αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς τους. Η παρούσα έρευνα συνέλεξε και ανέλυσε τα μιμίδια που δημοσιεύτηκαν σε διάστημα ενός χρόνου σε δύο ομάδες Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν τέσσερις θεματικές κατηγορίες μιμίδιών: α) πολιτική, β) πανδημία COVID-19, γ) σύστημα προσλήψεων και δ) συνθήκες εργασίας και διαβίωσης. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι η θεματολογία των δημοσιευμένων μιμίδιών πηγάζει κατά κύριο λόγο από την επαγγελματική ιδιότητα των μελών τους και την επικαιρότητα. Η θεματική κατηγορία «Πολιτική» συγκέντρωσε το μεγαλύτερο αριθμό διαδικτυακών μιμίδιών, γεγονός που υποδηλώνει ότι η άσκηση πολιτικής κριτικής, άμεσης ή έμμεσης, αποτελεί κυρίαρχο στόχο των μελών των συγκεκριμένων διαδικτυακών ομάδων. Αυτό θα μπορούσε ίσως να εξηγηθεί από τη μεγάλη επιρροή που ασκούν οι πολιτικές αποφάσεις στην εκπαίδευση καθώς και στη συγκεκριμένη επαγγελματική ομάδα (συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, σύστημα προσλήψεων κ.ά.). Επιπλέον, η πανδημία του COVID-19 δεν άργησε να επηρεάσει και τα μιμίδια που κυκλοφόρησαν στις συγκεκριμένες ομάδες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία και τη δημοσίευση πολλών μιμίδιών με σχετικό περιεχόμενο, επιβεβαιώνοντας έτσι την άποψη της Kaur (2020) ότι ο COVID-19 αποτελεί τη νέα τάση στα διαδικτυακά μιμίδια. Οι θεματικές κατηγορίες «Πολιτική», «Σύστημα προσλήψεων» και «Συνθήκες εργασίας και διαβίωσης» ανέδειξαν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί και τις συνέπειες της χρόνιας αδιοριστίας τους στην ψυχολογία τους και το κοινωνικό-οικονομικό προφίλ τους.

Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα διαδικτυακά μιμίδια μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των συλλεχθέντων μιμίδιών τα μέλη τους επικοινωνούσαν μεταξύ τους, εξέφραζαν τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους, ενημερώνονταν, ασκούσαν πολιτική κριτική και ψυχαγωγούνταν. Παρατηρήθηκε επίσης ότι μέσα από τα μιμίδια τα μέλη αυτοσαρκάζονταν για θέματα που αφορούσαν στο σύστημα προσλήψεων αλλά και στις συνθήκες εργασίας και διαβίωσής τους. Αυτή η χιουμοριστική προσέγγιση διάφορων αρνητικών καταστάσεων (π.χ. ανεργία) που βιώνουν οι Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, ενδεχομένως να τους βοηθάει να αποφορτιστούν από διάφορα αρνητικά συναισθήματα (π.χ. άγχος) και να νιώσουν ένα κλίμα υποστήριξης, βλέποντας ότι και άλλα άτομα αντιμετωπίζουν παρόμοιες δυσκολίες με εκείνους. Από την άλλη πλευρά, παρότι στη βιβλιογραφική ανασκόπηση αναφέρθηκε η χρήση των διαδικτυακών μιμίδιών για διαφημιστικούς, εμπορικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς καθώς και για την άσκηση επιρροής, στην περίπτωση των υπό μελέτη ομάδων φαίνεται πως κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Επιπτώσεις της έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας έφεραν στην επιφάνεια τις φωνές των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών και ανέδειξαν αρκετές από τις δυσκολίες του επαγγέλματος. Η δημοσίευση μιμίδιών στις συγκεκριμένες ομάδες αποτέλεσε ένα μέσο έκφρασης και άσκησης πολιτικής κριτικής αλλά και λειτούργησε κατά μια έννοια «ψυχοθεραπευτικά» μέσω της διακωμώδησης των διαφόρων δυσκολιών, ενισχύοντας παράλληλα το αίσθημα του «ανήκειν» σε μια διαδικτυακή κοινότητα με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Παρότι τα ερευνητικά δεδομένα εμπεριέχουν υποκειμενικό χαρακτήρα και δεν μπορούν να γενικευτούν, αποτελούν ωστόσο χρήσιμα δεδομένα που αξίζουν περαιτέρω διερεύνησης τόσο από την πλευρά της πολιτείας όσο και από την πλευρά της εκπαιδευτικής έρευνας. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, είναι απαραίτητο να ακουστούν οι φωνές της συγκεκριμένης επαγγελματικής ομάδας και να ακολουθήσει μέριμνα, ώστε να αποκατασταθούν τα προβλήματα που την ταλανίζουν. Αναμφίβολα

η επαγγελματική εξουθένωση των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών θα πρέπει να αποφευχθεί, καθώς θα έπληττε σοβαρά τη δημόσια εκπαίδευση.

Περιορισμοί και πιθανές προεκτάσεις

Η παρούσα έρευνα αντιμετωπίζει ορισμένους περιορισμούς. Ειδικότερα, το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν διαδικτυακά μιμίδια που συλλέχθηκαν από δύο ομάδες Ελλήνων εκπαιδευτικών στο Facebook από τον Ιούνιο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2021. Ωστόσο, στο Facebook υπήρχαν άλλες 40 ομάδες Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών και πιθανόν να υπάρχουν παρόμοιες διαδικτυακές κοινότητες και σε άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επιπλέον, πριν και μετά από το προκαθορισμένο χρονικό διάστημα πιθανόν να υπήρχαν άλλα θέματα που να απασχολούσαν τους Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικούς και έτσι να δημοσιεύτηκαν διαδικτυακά μιμίδια με διαφορετική θεματολογία. Επιπρόσθετα, οι ομάδες αυτές δεν έχουν σταθερό αριθμό μελών. Κατά συνέπεια σε διαφορετικές χρονικές περιόδους μπορούν να προκύπτουν διαφορετικά αποτελέσματα ως προς τη δημοφιλία τους.

Θα είχε ενδιαφέρον επίσης σε μελλοντικές έρευνες να μελετηθούν τα διαδικτυακά μιμίδια που δημοσιεύουν οι Έλληνες αναπληρωτές εκπαιδευτικοί σε μεγαλύτερο αριθμό ομάδων στο Facebook ή μέσω κοινωνικής δικτύωσης και σε ευρύτερο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, θα μπορούσε να διερευνηθεί η αυτοεικόνα των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια που οι ίδιοι δημοσιεύουν στα διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Τέλος, παρόμοιες έρευνες θα μπορούσαν να διεξαχθούν και σε άλλες χώρες και τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα ελληνικά.

Συμπεράσματα

Στην παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε η αναζήτηση, η συλλογή και η ανάλυση των μιμιδίων που δημοσιεύονται στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook. Στόχος ήταν η θεματική κατηγοριοποίηση τους και η ανάδειξη του ρόλου τους. Η πολιτική, η πανδημία του COVID-19, το σύστημα προσλήψεων και οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης φαίνεται πως αποτέλεσαν τα κυριότερα θέματα των δημοσιευμένων μιμιδίων. Επιπλέον, αποδείχθηκε ότι τα διαδικτυακά μιμίδια στις ομάδες των Ελλήνων αναπληρωτών εκπαιδευτικών μπορούν να διαδραματίσουν πολυάριθμους και σημαντικούς ρόλους. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ενδεχομένως να φανούν ενδιαφέροντα σε εκπαιδευτικούς-αναπληρωτές ή μόνιμους-σε εκπαιδευτικούς ερευνητές, στην πολιτική ηγεσία, στο Υπουργείο Παιδείας, στους κοινωνιολόγους, στους λαογράφους, στους εθνογράφους ακόμη και στους διαδικτυακούς χρήστες που ασχολούνται με τη δημιουργία, τη δημοσίευση και την ανάγνωση διαδικτυακών μιμιδίων στην καθημερινότητά τους.

Βιβλιογραφία

- Κατσαδώρας, Γ. (2013). Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα. Στο Γ. Κόκκινος & Μ. Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (Επιμ.), *Επιστήμες της Αγωγής: Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό* (σελ. 99-122). Ταξιδευτής.
- Κατσαδώρας, Γ., & Νουνανάκη, Α. Λ. (2021). Η εικόνα των Ποντίων στη ψηφιακή λαογραφία: η περίπτωση των μιμιδίων (memes). Στο Μ. Γ. Βαρβούνης, Ρ. Κακάμπουρα & Μ. Ευσταθιάδου (Επιμ.), *Λαϊκή παράδοση του Πόντου από το παρελθόν στο παρόν: Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Λαογραφίας* (σελ. 389-432). Επιτροπή Ποντιακών Μελετών.

- Σπανός, Φ. (2021, Ιούλιος 11). Τριπλασιάστηκε τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των αναπληρωτών στα σχολεία. *E-thessalia*. Ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2021 από <https://e-thessalia.gr/triplasiastike-ta-teleytaia-chronia-o-arithmos-ton-anapliroton-sta-scholeia/>
- Bauckhage, C., Kersting, K., & Hadiji, F. (2013). Mathematical models of fads explain the temporal dynamics of internet memes. *Proceedings of the International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 7(1), 22-30.
- Beskow, D. M., Kumar, S., & Carley, K. M. (2020). The evolution of political memes: Detecting and characterizing internet memes with multi-modal deep learning. *Information Processing & Management*, 57(2), 102170.
- Bury, B. (2016). Creative use of internet memes in advertising. *World Scientific News*, 57 Special Volume, 33-41.
- Castaño Díaz, C. M. (2013). Defining and characterizing the concept of Internet Meme. *CES Psicología*, 6(2), 82-104.
- Chielens, K., & Heylighen, F. (2005). Operationalization of meme selection criteria: Methodologies to empirically test memetic predictions. In *Proceedings of the Joint Symposium on Socially Inspired Computing* (pp. 14-20). AISB.
- Dancygier, B., & Vandelanotte, L. (2017). Internet memes as multimodal constructions. *Cognitive Linguistics*, 28(3), 565-598.
- Davison, P. (2012). The language of internet memes. In M. Mandiberg (Ed.), *The social media reader* (pp. 120-134). New York University Press.
- Dawkins, R. (2016). *The selfish gene: 40th anniversary edition*. Oxford university press. (Original work published 1976)
- Dobson, K., & Knezevic, I. (2017). 'Liking and Sharing' the stigmatization of poverty and social welfare: Representations of poverty and welfare through Internet memes on social media. *TripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 15(2), 777-795.
- Drakett, J., Rickett, B., Day, K., & Milnes, K. (2018). Old jokes, new media-Online sexism and constructions of gender in Internet memes. *Feminism & Psychology*, 28(1), 109-127.
- Duchscherer, K. M., & Dovidio, J. F. (2016). When memes are mean: Appraisals of and objections to stereotypic memes. *Translational Issues in Psychological Science*, 2(3), 335-345.
- French, J. H. (2017). Image-based memes as sentiment predictors. In *2017 International Conference on Information Society (i-Society)* (pp. 80-85). IEEE.
- Jenkins, H. (2009) *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. The MIT Press.
- Kaur, N. (2020). A study of meme pages on COVID-19 with special reference to Instagram. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 1958-1974.
- Kien, G. (2013). Media memes and prosumerist ethics: Notes toward a theoretical examination of memetic audience behavior. *Cultural Studies? Critical Methodologies*, 13(6), 554-561.
- Knobel, M., & Lankshear, C. (2007). Online memes, affinities and cultural production. In M. Knobel & C. Lankshear (Eds.), *A new literacy sampler* (pp. 199-227). Peter Lang Publishing.
- Laineste, L., & Voolaid, P. (2016). Laughing across borders: Intertextuality of internet memes. *The European Journal of Humour Research*, 4(4), 26-49.
- Liaropoulos, P. (2020). Substitute teachers and unemployment. The case of Greece. *International Journal of Education and Research*, 8(8), 15-24.
- Liddiard, K. (2014). Media review: Liking for like's sake-the commodification of disability on Facebook. *Journal on Developmental Disabilities*, 20(3), 94-101.
- Moritz, E. (1990). Memetic Science: I-General Introduction. *Journal of Ideas*, 1(1), 3-23.
- Nissenbaum, A., & Shifman, L. (2017). Internet memes as contested cultural capital: The case of 4chan's/b/board. *New Media & Society*, 19(4), 483-501.

- Vitiuk, I., Polishchuk, O., Kovtun, N., & Fed, V. (2020). Memes as the Phenomenon of Modern Digital Culture. *WISDOM*, 15(2), 45-55.
- Ross, A. S., & Rivers, D. J. (2017). Digital cultures of political participation: Internet memes and the discursive delegitimization of the 2016 US Presidential candidates. *Discourse, Context & Media*, 16, 1-11.
- Shifman, L. (2013). Memes in a digital world: Reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of computer-mediated communication*, 18(3), 362-377.
- Shifman, L. (2014). *Memes in digital culture*. MIT press.
- Soh, W. Y. (2020). Digital protest in Singapore: the pragmatics of political Internet memes. *Media, Culture & Society*, 42(7-8), 1115-1132.
- Sorte, P. B. (2019). Internet memes: classroom perspectives in the context of digital cultures *Educ. Form.*, 4(12), 51-66.
- Wagener, A. (2021). The postdigital emergence of memes and GIFs: meaning, discourse, and hypertextual creativity. *Postdigital Science and Education*, 3(3), 831-850.
- Wiggins, B. E., & Bowers, G. B. (2015). Memes as genre: A structurational analysis of the memescape. *New media & society*, 17(11), 1886-1906.
- Zanette, M. C., Blikstein, I., & Visconti, L. M. (2019). Intertextual virality and vernacular repertoires: Internet memes as objects connecting different online worlds. *Revista de Administração de Empresas*, 59(3), 157-169.

Πηγές

- N. 1566/1985, *Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις* (ΕτΚ αριθμ. 167/Α'/30.09.1985). Ανακτήθηκε στις 19 Ιουνίου 2021 από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1566-1985.html>
- ΠΑ.Σ.Α.Δ (2021, Νοέμβριος 8). Αναπόφευκτη ανάγκη πλέον η πραγματοποίηση νέων διορισμών στην εκπαίδευση. *ΠΑ.Σ.Α.Δ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ*. Ανακτήθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2021 από <http://pasadask.blogspot.com/2021/11/blog-post.html>
- ΦΕΚ Γ 1289-19/08/2020. Ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2021 από https://www.alfavita.gr/sites/default/files/2020-08/%CF%86%CE%B5%CE%BA_%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8E%CE%BD.pdf
- ΦΕΚ Γ 1817-10/08/2021. Ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2021 από <https://www.alfavita.gr/sites/default/files/2021-08/%CF%86%CE%B5%CE%BA%CF%85%201817.pdf>
- ΦΕΚ Γ 1818-10/08/2021. Ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2021 από <https://www.alfavita.gr/sites/default/files/2021-08/document%20%287%29.pdf>
- ΦΕΚ Γ 1819-10/08/2021. Ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2021 από <https://www.alfavita.gr/sites/default/files/2021-08/document.pdf>

Διαδικτυακές πηγές

Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ. (χ.χ.). *Πολυμέσα* [Ομάδα Facebook]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/groups/144161868965419/media>

Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών. (χ.χ.). *Πολυμέσα* [Ομάδα Facebook]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/groups/plirwmesespa/media>

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού

Efstratia Vousvouni. (2021, Ιανουάριος 29). ;p [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μινιμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=854452628616334&set=g.144161868965419>

Θανάσης Μπουλογεώργος. (2020, Αύγουστος 24). *Δεν έχω κάτι με τους δικηγόρους. Έχω και φίλους δικηγόρους. Αρκεί να μην προκαλούν παίρνοντας αποφάσεις για εκπαιδευτικά ζητήματα ως* [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μινιμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=10220861356857731&set=g.516358965196400>

Manos Kaimakis. (2020, Σεπτέμβριος 14). [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μινιμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Αναπληρωτές μέσω ΕΣΠΑ»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=3436075286430943&set=g.144161868965419>

Tom Rizos. (2020, Οκτώβριος 8). *Αφιερωμένο στη β φάση.....* [Επισυναπτόμενο διαδικτυακό μινιμίδιο] [Ανάρτηση στην ομάδα «Μισθολογικά και Εργασιακά Θέματα Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών»]. Facebook. Ανακτήθηκε στις 14 Μαΐου 2021 από <https://www.Facebook.com/photo/?fbid=2092491354214748&set=g.516358965196400>